

«ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

щомісячний науково-методичний журнал

№ 7 (601) ЛИПЕНЬ 2019

Засновники –
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ,
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

Видавець –
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

Видається з липня 1969 року
Київ

Головний редактор

Алла ЛУК'ЯНЕЦЬ, кандидат педагогічних наук,
заслужений працівник народної освіти України

Редакційна колегія:

Іван БЕХ, Надія БІБІК, Микола ВАШУЛЕНКО,
Галина ДРЕВАЛЬ, Валентина ЗАТОРЖИНСЬКА,
Людмила КОВАЛЬ, Ярослава КОДЛЮК,
Юлія КОЛЕСНИКОВА (завідувач відділу),
Тетяна КОХНО, Людмила ЛІЩИНСЬКА,
Людмила ЛОПУШАНСЬКА (відповідальний секретар),
Алевтина ЛОТОЦЬКА,
Світлана МАРТИНЕНКО, Віра МЕЛЕШКО,
Олександр МИТНИК, Антоніна МОВЧУН,
Ізольда НІЗЕЛЬСЬКА, Оксана ОНОПРИЄНКО,
Наталія ПАРХОМЕНКО, Тамара ПИРОЖЕНКО,
Тамара ПОНІМАНСЬКА, Катерина ПОНОМАРЬОВА,
Катерина ПРИЩЕПА, Тетяна ПУШКАРЬОВА,
Олександра САВЧЕНКО, Світлана СТІЛЕЦЬ,
Світлана ТАРНАВСЬКА, Володимир ТИМЕНКО,
Ольга ХОРОШКОВСЬКА, Людмила ХОРУЖА,
Тетяна ЯРЕМЧУК (завідувач відділу).

Зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України серія КВ, №6506 від 09.09.2002 року.
Підписано до друку 25.06.2019. Формат 84х108/16.
Папір газетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 6,72.
Умовн. фарбовидб. 6,72. Обл.-вид. арк. 9,75.
Зам. 0104907.

Адреса редакції: 04213, Київ,
вул. Прирічна, 25-А, к. 12,
тел./факс (044) 501-03-87
www.pochatkova-shkola.net
e-mail: pochatkovasc.ua@gmail.com

Видруковано у видавництві «Преса України».
03148, Київ, вул. Героїв Космосу, 6
Свідоцтво № 35481684
http://www.pressa.kiev.ua/
Якість друку повністю відповідає наданому видавцем
видавничому оригіналу.

© «Початкова школа», 2019

ЗМІСТ

<i>Півстоліття разом. Як це було</i> 1–3, 18, 45, 53, 55, 60	
<i>Самбірському педколеджу ім. І.Филипчака</i> – 80	
Якуніна Т., Гаврилів М. Його нев'януча «Червона рута»	4
Федько Я. Українська народна пісня, її культуротворчі та виховні особливості	7
<i>Стратегія початкової освіти</i>	
Булахова Л., Жук Г. Десять ключових компетентностей – основа формування успішного громадянина	12
<i>Психолого-педагогічний практикум</i>	
Ілляшенко Т. Чому діти агресивні?	15
<i>Формування особистості молодшого школяра</i>	
Болтромюк Д. Формування життєвих девізів особистості	19
<i>Педагогічні технології</i>	
Кішук Н. Формування усних прийомів обчислень на образно-графічному пізнавальному рівні	21
<i>Методика навчання</i>	
Вашуленко М., Дубовик С. Методичні рекомендації до роботи за новим підручником «Українська мова», 2 клас	24
Трофіленко В. Робота над розвитком мовлення учнів – важлива складова комунікативної компетентності	28
Мокрій Л. Математичний калейдоскоп	30
Немченко Н. КВК «Знай, люби і бережи»	34
Гриценко О. Використання кубиків ЛЕГО на уроках курсу «Я досліджую світ»	37
<i>Творчий проект</i>	
Семенів Н. Океани Землі	40
<i>Авторська програма</i>	
Поліщук В., Поліщук Т. Формування життєвих компетенцій у молодшому шкільному віці	41
<i>Здоров'я дітей – багатство нації</i>	
Коряченко Л. Не знищуй своє майбутнє!	46
<i>Бесіди про духовність і мораль</i>	
Голибард Є. Етика на шляху до мудрості	50
<i>Мовна скарбничка</i>	
Чумарна М. Мова – не лише слова	52
<i>Почитаймо з учнями</i>	
Красоткіна Н. Як Сергійко себе переміг	54
<i>З американського зошита</i>	
Охрімчук Р. Виховання дітей в американській сім'ї	56
<i>Нам пишуть</i>	
Сотнічук Л. Долаємо вершини разом	59
<i>Конкурс «Розповідь про добрі справи»</i>	61

Передрук будь-якого матеріалу українською або іншими мовами без письмової згоди редакції заборонено.

Валерій ПОЛИЩУК,
доктор психологічних наук,
професор кафедри загальної, вікової та педагогічної психології
Київського університету імені Бориса Грінченка;
Тамара ПОЛИЩУК,
учитель початкових класів
Білоцерківської ЗОШ І–ІІІ ст. № 17 (Київська обл.)

Формування життєвих компетенцій у молодшому шкільному віці

Як відомо, інтенсивна динамічна навчально-виховна взаємодія з учнями, та здебільшого посилена соціальна увага їхніх родин, притаманні педагогічній діяльності учителів 1–4 класів. Така професійна ситуація стабілізує у них повсякденну функціональну напруженість, високий рівень якої спричиняється передусім почасти високими фаховими домаганнями. Хоча б частково знівелювати означену напруженість педагогів з перспективою продуктивного й безпечного трудового ритму спроможні тематичні навчально-виховні програми (це або власні творчі продукти, або інших авторів, котрі за бажанням можуть вдосконалюватися). Їх кількісна варіативність — необхідна умова вільного доказового вибору результативного методичного інструментарію, покликаного виокремити, розв'язати, а головне — попередити негативні соціальні проблеми. Саме в такому пізнавальному ракурсі ми поетапно впроваджуємо розвивальну навчально-виховну програму "Формування життєвих компетенцій у дітей молодшого шкільного віку". Це — результат багаторічного авторського досвіду за активного організаційного сприяння заступника директора Білоцерківської ЗОШ № 17 З.В.Новохацької.

Пояснювальна записка

Методологія програми — це узагальнюючі базові життєві компетенції, схвалені ПАРЄ, зокрема: 1) політичні (про глобальну європейську безпеку); 2) соціокультурні (про толерантність взаємин у полікультурному суспільстві); 3) комунікативні (про багатовекторне спілкування громадян, наприклад, завдяки досконалому знанню державної та іноземних мов); 4) інформаційні (наприклад, ІТ-технології); 5) здатність людини навчатися впродовж усього життя.

Мета програми. Формування в учнів базових життєвих компетенцій у системі демократичних суспільних цінностей на основі усвідомлення ними смислів загальнолюдської, національної та корпоративної культури; способів волевиявлення, дотримання прав людини, поєднання інтересів самодостатньої особистості й незалежної держави.

Компетентність — це інтегрована сукупність здатностей (передусім — знання тематичної інформації, розвинені практичні вміння й навички) та вікових психологічних особливостей людини (природа психічного — увага, мислення, пам'ять тощо; особистісні утворення — рефлексія, довільність дій тощо), які забезпечують їй успішне виконання особистісних та виробничих функцій.

У молодшому шкільному віці *компетентність* позначає спроможність дитини виконувати дві основні соціальні ролі (громадянина України й учня) через усвідомлення конституційних і шкільних прав та обов'язків.

Зміст програми розроблений на принципі *концентризму*, що поєднує теоретико-практичні узагальнення відомої інформації про психологію навчання та виховання з тривалім авторським досвідом професійної діяльності.

Концентризм — це організаційно-методичний принцип побудови шкільних програм, підручників, посібників, використання якого у навчально-виховному процесі передбачає поступове накопичення й осмислення нового інформаційного масиву разом із планомірним чи ситуативним поверненням до вже засвоєного актуального матеріалу:

1) процес навчання: у повсякденній педагогічній діяльності реалізується ефект "концентричних кіл" (розділів навчальної дисципліни) зі спільним центром (базова інформація), проте різними "радіусами" (пізнавальні напрями у вивченні нової інформації);

2) результат навчання: а) відбувається самостійне виокремлення базових понять й інформаційних фрагментів у системах "засвоєний матеріал — шойно вивчений матеріал"; б) спочатку з допомогою педагога, а потім самостійно учнем визначаються теоретико-практичні перспективи матеріалу, що допомагає обом суб'єктам навчання уникнути реальної чи потенційної взаємної нервозності у його засвоєнні.

Завдання програми:

1) тематична конкретизація шляхів формування в учнів життєвих компетенцій, спрямованих на розвиток творчої особистості в умовах інтенсивного навчально-виховного процесу;

2) формування в учнів свідомого ставлення до себе та навколишньої дійсності, відтак — мотивованого прагнення розширювати світогляд;

3) зростання життєвих домагань завдяки цілеспрямованому розвитку процесів пізнання та самопізнання;

4) поєднання індивідуальних здобутків, значущих наявних успіхів і невдач у ранні провідних стимулів до

АВТОРСЬКА ПРОГРАМА

наступних соціальних досягнень, а, отже, комплексних життєвих успіхів.

Методи та методики: аналіз життєвих ситуацій, бесіда, вправлення, ігрові вправи (як приклади: гра-бесіда, гра-мандрівка, гра-драматизація, "Моя самооцінка"), наслідування, привчання, спостереження.

Форми роботи. Групове ігрове спілкування, дискусія, диспут, експозиція малюнків, ігри, інформаційний бюлетень, конкурс, концерт, КТС (колективна творча справа), організаційний проект, рейд, свято, тренінг, усний журнал, фестиваль.

Ключові слова: адаптація, гуманізація, життєвий досвід, концентризм, компетентність, методи, методики, форми роботи.

Провідні вікові новоутворення. 1) Внутрішній план дій (можливість перспективного планування власного буття, "дії в собі"); 2) доцільність процесів психіки, що означає наявність самоконтролю як здатності до саморегуляції; 3) рефлексія – усвідомлення дитиною, як вона сприймається соціальним оточенням: а) структура рефлексії: якою дитина є насправді; якою вона бачить себе; якою здається іншим людям; б) вікове функціональне призначення рефлексії: якщо дитина набуває рефлексії, то стає підлітком; у молодшому шкільному віці значуща рефлексія розумової сфери, у старшому шкільному – моральної сфери.

ПРОГРАМА

Вступ.

Мистецтво виховання

Зібрались дружно за столом Розумні компетенції.
Щоб розділити між собою важливі всім тенденції.
Інформаційна – здатна все, готова міцно знати,
А політична в світ несе Статути, Гімн і Прапор.
Відповідальна за знання в усіх своїх аспектах
Життєтворча компетенція – з прогнозами в проєктах.
Полікультурна – толерантна і любить діалоги,
Дозвілля, гарний відпочинок – такі в неї вимоги.
А професійно-трудова – розвинена й охоча
Дбайливо ставиться до праці із ранку і до ночі.
Комунікативна – адекватна до критики і мови,
Все визначає головне між новим і відомим.
Усміхнена, ясна й охайна – це компетентність соціальна.
Доручення несе в родину і любить Батьківщину.
А оздоровча – в силі й спорті так весело втішалась...
І за столом Розумницям гостинно усміхалась.
Ось так, життєві компетенції разом із року в рік,
Збагачують собою Людей, Планету, Світ.
Надію посилають їм як заклик і вітання:
"Єдині ми! Завжди гуртом в Мистецтві виховання".

Тамара Поліщук

Розділ 1. Я – особистість

Мета. Започаткувати в учнів цілісне формування особистісної спрямованості (категоріальна система "потреби – прагнення – пізнавальний інтерес – мотивація – переконання – світогляд").

Ключові слова: воля, добро, спілкування, тренінг, характер.

№/п	Зміст	Клас / Час проведення
1	Бесіди "Шануй сам себе, бо тоді шануватимуть і люди тебе", "Те, що знаєш, і те, що вмієш, за плечима не носити", "Повір у себе"	4 клас / вересень
2	Години спілкування "Людина починається з добра" (В.О. Сухомлинський)	3 клас / вересень
3	Інсценізація та обговорення ситуацій "Завтрашній характер у сьогоднішньому вчинкові"	2 клас / вересень
4	Групова справа "Шлях до перемоги над собою". Щоденник "Мій день. Добре і погано"	4 клас / жовтень
5	Рольова гра "На кого я хочу бути схожим"	3 клас / жовтень
6	Дискусія "Пізнай себе"	2 клас / жовтень
7	Психологічний портрет "Який мій друг" (міні-твір, малюнки)	4 клас / листопад
8	Тренінг "Вміння знаходити себе в суспільстві"	4 клас / листопад
9	Вікторина "Дерево міцне корінням, а людина друзями"	3 клас / листопад
10	Колективна рухлива гра у риболовлю й рибку	1 клас / вересень
11	Уявна гра-мандрівка "Краса імені мого"	1 клас / жовтень
12	Конкурс листівок "Моєму улюбленому герою"	1 клас / листопад
13	Конкурс оповідань "Найцінніше у моєму житті"	4 клас / грудень
14	Групова творча гра "Інопланетні гості"	3 клас / грудень
15	Дидактична гра "Що? Де? Коли?"	2 клас / грудень
16	Обговорення проблемних ситуацій "Вихованість та її роль у суспільстві"	1 клас / грудень
17	Гра "Твої риси характеру"	3 клас / січень
18	Конкурс "Оповідання про лінощі"	2 клас / лютий
19	Вікторина "Людські якості та життєвий успіх"	1 клас / березень
20	В гостях у художника; "Портрет мого друга"	2 клас / березень

Провідні очікувані компетенції:

1. **Знання.** Історичний досвід про формування загальнолюдських цінностей; творчий внесок окремих славетних особистостей у вітчизняну та світову духовну спадщину (передусім, їхні твори для дітей), а також як особистісні зразки для життєвого наслідування; роль людського життя як найвищої земної цінності та власної унікальності крізь призму офіційного й неофіційного статусів в учнівській групі та поза школою.

2. **Уміння.** Активно адаптуватися до змін чи викликів навколишнього середовища та самостійно реагувати на них; захищати свою честь і гідність; поважати світоглядну позицію інших людей; регулювати й контролювати власну поведінку; уникати деструктивних конфліктів ("конфлікти заради конфлікту"); передбачати наслідки низької успіш-

ності та незадоволеної поведінки для свого розвитку (майбутня професія, життєвий успіх); розуміти особисту відповідальність за власні вчинки.

Провідні вікові новоутворення: пізнавальний інтерес, в основі якого пізнавальний рефлекс "Що це таке?"; комплекс провідних чотирнадцяти вольових якостей, що концентруються навколо вольового зусилля "Потрібно, а не лише хочу" (активність, витримка, відповідальність, дисциплінованість, ініціативність, наполегливість, незалежність, організованість, рішучість, самостійність, сміливість, старанність, стриманість, цілеспрямованість); допитливість і відкритість у взаєминах; спостережливість; планування своєї діяльності для досягнення мети; накопичення потрібних знань; сенсорні, розумові або практичні дії, прийоми, операції.

Розділ 2. У нас одна Батьківщина – наша рідна Україна

Мета. Стабілізувати в учнів процеси формування патріотичних почуттів (почуття обов'язку, відповідальності) та громадянських прагнень (берегти культуру свого етносу, народу, примножувати родинні традиції; етнічна, громадянська ідентифікація та самоідентифікація).

Ключові слова: держава, право, українці.

№/п	Зміст	Клас / Час проведення
1	Бесіди "Національна символіка держави", "Славетні українці", "Та земля мила, де мати народила"	2 клас / вересень
2	Година спілкування "Моя рідна Україна"	3 клас / вересень
3	Усний журнал "Держава – це великий дім"	4 клас / вересень
4	Гра-подорож "У країні рідної мови"	3 клас / жовтень
5	КТС "Моя Батьківщина – славетна Україна"	2 клас / жовтень
6	Ранок "Славетні українці"	4 клас / листопад
7	Тематичний зошит "Ми – українці"	3 клас / листопад
8	Аукціон знань "Я живу у..."	1 клас / листопад
9	Вікторина "Чи знаєш ти свій край?"	1 клас / вересень
10	Заняття "Школа прав дитини"	4 клас / жовтень
11	Експедиція "Люби і знай свій рідний край"	1 клас / листопад
12	Перекличка повідомлень "Люди, які прославили мій край"	4 клас / грудень
13	Конкурс малюнків "І живе калина..."	3 клас / грудень
14	Твір-роздум "Я – громадянин України і пишаюся цим"	2 клас / грудень
15	Оформлення альбому "Мій рідний край"	1 клас / грудень
16	Гра-подорож "Стежками України"	3 клас / січень
17	Екскурсія до краєзнавчого або шкільного музею "Сторінки історії мого міста"	1 клас / лютий
18	Рейд "Турбота"	2 клас / березень
19	Фестиваль народної творчості "Співуча Україна"	2 клас / березень
20	Правова "відгадка"	4 клас / квітень

Провідні очікувані компетенції:

1. **Знання.** Феномен "особиста належність" до української держави, країни, народу (історичне призначення українських законів, державних символів, культури свого й інших етносів) та індивідуальні життєві перспективи у єдності з історичною долею Батьківщини; феномен "мала батьківщина" (місце народження, сім'я та родина, рід); світоглядна переконаність у необхідності захисту країни (Чому і від кого потрібно її захищати? Хто потребує захисту?) і себе (куди потрібно самому звертатися по допомогу у разі потреби).

2. **Уміння.** Прагнути досконалим володіти рідною та державною мовами; зберігати і збагачувати духовний та матеріальний спадок українського народу; дотримуватися соціально-значущих правил і норм поведінки; мирно проживати у моно- чи поліетнічній місцевості своєї держави, пропагувати дружні стосунки з народами інших країн; розпізнавати державні символи України, шанобливо ставитися до них та історії України; виконувати гімн України та пісні про Україну; роз'яснювати, що терміни "батьки" й "Батьківщина" – споріднені слова; назвати типові характеристики захисника (захисниці) України як активних суб'єктів громадянського суспільства незалежно від їхньої професійної діяльності, особливо в умовах загрозливих соціальних викликів та воєнних лихоліть.

Провідні вікові новоутворення: уважність, образна пам'ять (передусім – зорова та слухова); образне мислення; динамічна полярність моральних (доброзичливість – грубість, вірність – зрада тощо), естетичних (прекрасне – потворне, піднесене – низьке, комічне – трагічне) й інтелектуальних почуттів (зацікавленість – байдужість, сумніви – категоричність, радість відкриття – розчарування невдачею тощо).

Розділ 3. Морально-етичне виховання

Мета. Стабілізувати в учнів морально-етичні якості (толерантність, гідність, самокритичність, взаєморозуміння).

Ключові слова розділу: генеалогія, етика, мораль, провина, шляхетність.

№/п	Зміст	Клас / Час проведення
1	2	3
1.	Морально-етичні бесіди "Будь шляхетним", "У шляхетності – краса і велич людини", "Таємниця людської моралі"	2 клас / вересень
2	Години спілкування "Почуття провини – шляхетне почуття вихованої людини", "Не соромся пробачати або просити пробачення – це твоя шляхетність і самодостатність"	4 клас / вересень
3	Азбука шляхетності "Хай живе ввічливість!"	3 клас / вересень
4	Азбука мудрості "Красиве й потворне"	2 (3-й) клас / жовтень
5	Рольова гра "Столові прибори та їх функціональне призначення"	1 клас / жовтень
6	Диспут "Чи модно бути вихованим?"	4 клас / листопад
7	Бліц-інтерв'ю "Дивись, не забудь – людиною будь!"	3 клас / листопад
8	Олімпіада для справжніх лицарів і дам	4 клас / листопад

АВТОРСЬКА ПРОГРАМА

1	2	3
9	Гра-подорож у світ добрих вчинків "Відеозал kota Леопольда"	1 клас / вересень
10	Анкетування "Співчуваю не лише словом, а також справою"	4 клас / жовтень
11	Тренінг "Скромність прикрашає людину"	3 (4-й) клас / листопад
12	Веселі ерудити "Три мудреці"	3 клас / грудень
13	Свято "Бал принцес"	4 клас / грудень
14	Літературна сторінка "Мораль у байці"	2 клас / грудень
15	КТС "Моє генеалогічне дерево"	1 клас / грудень
16	Морально-етичні вправи "Відкриваємо скриньку добрих справ"	3 клас / січень
17	Літературна акція "Хто живе поруч зі мною?"	1 клас / лютий
18	Конкурс оповідань "Почуття провини"	2 клас / березень
19	Прес-шоу "Бути вихованим неважко (важко), але дуже важливо (неважливо)"	2 клас / квітень
20	Рольова гра "Так чи ні?"	4 клас / квітень

Провідні очікувані компетенції:

1. **Знання.** Морально-етичні норми й правила, згідно з якими необхідно постійно навчатись і набувати життєвого досвіду, та правила етикету; повсякденна орієнтація й розвиток свого творчого потенціалу.

2. **Уміння.** Раціонально планувати свій час (режим дня) та вчасно і якісно його дотримуватись; часто й переконливо демонструвати свої позитивні якості, накопичувати позитивний моральний досвід; поважати себе, поважати й турботливо ставитися до людей за їхні соціальні вчинки, осуджувати асоціальні вияви; дбати про природу; культурно поводитися в товаристві, дотримуватись морально-етичних норм; виробляти несприятливе ставлення до антигромадських виявів у навколишньому житті; враховувати думку друзів і товаришів, інших людей у прийнятті рішень; зберігати та зміцнювати міжособистісну злагоду й особисту таємницю; формулювати оцінювальні судження.

Провідні вікові новоутворення: співпереживання; почуття (моральні, інтелектуальні, естетичні), емоційна урівноваженість; моральні цінності; самоконтроль.

Розділ 4. Краса людини у праці

Мета. Сформувати в учнів потребу у системній праці та започаткувати процес усвідомленого вибору ними майбутньої професії.

Ключові слова розділу: людина, праця, професія.

№/п	Зміст	Клас / Час проведення
1	Година спілкування "Учись учитись, щоб уміти трудитись"	3 клас / вересень
2	Бесіда "Праця годує, а лінь — марнує"	3 клас / вересень
3	Організаційний проект "Трудові традиції української родини"	2 клас / вересень
4	Щоденник "Мої досягнення"	1 клас / жовтень
5	Конкурс "Мала господиня"	2 клас / жовтень
6	Рейд "Скибочка хліба"	3 клас / жовтень
7	Трудовий десант "Через поле, через гай іде хлопчик Помагай"	1 клас / листопад
8	Трудова акція "Допоможи книзі"	4 клас / листопад

1	2	3
9	Гра-презентація "Усі професії потрібні, усі професії важливі"	2 клас / листопад
10	Тематичні зустрічі "Усі професії важливі, усі професії найкращі"	3 клас / листопад
11	Фестиваль ремесел "Відродимо писанкарство", "Чарівна краса вишиванки"	2 клас / грудень
12	Операція "Я — черговий"	3 клас / грудень
13	Добродійна акція "Подарунки власноруч"	4 клас / грудень
14	Свято "Праця прикрашає людину"	1 клас / лютий
15	Інформаційний бюлетень "Калейдоскоп професій"	4 клас / березень
16	Активний діалог "Професії моїх батьків"	1 клас / березень
17	Екскурсія на виробництво "Цінуймо працю інших"	4 клас / квітень
18	Гра-експрес "Усе знай і вмій!"	4 клас / квітень
19	"Жива" газета "Трудовий сюрприз, або стань творчою особистістю"	1 клас / квітень
20	Групово гра-презентація "Образ людини-трудівника"	2 клас / квітень

Провідні очікувані компетенції:

1. **Знання.** Функціональне призначення соціальних систем "Людина — людина", "Людина — техніка", "Людина — природа" й окремих якостей їхніх суб'єктів (наприклад: "працездатність — втомлюваність", швидкість реакції та обробки інформації, "уважність — неухважність"); соціальна значущість процесу праці, завдяки якій створюються матеріальні ресурси та духовний спадок-оберіг народу, де пізнавальна домінанта — теза про навчальну діяльність як складну, але цікаву і вкрай необхідну працю ("важко в навчанні, проте легко в бою"), та її результатів, спрямованих на досягнення у майбутньому бажаних особистісних і професійних сподівань; позитивний вплив праці на життя людини і, як наслідок, осмислення необхідності працювати на свою користь та рідної держави.

2. **Уміння.** Поважати людей праці, які створюють духовні та матеріальні цінності; неприховано зневажати ледарів, споживачів, руйнівників результатів праці інших людей; самостійно вчитись основ наукової організації праці, мінімізувати фізичні й інтелектуальні затрати для досягнення максимального результату, а, отже, забезпечити комфорт у процесі праці, захистити її від неочікуваних результатів; працювати за потреби у стані фізичної й інтелектуальної напруженості; виробляти й розвивати навички обслуговуючої та суспільно корисної праці; результативно вести домашнє господарство; прагнути до співпраці з привабливим для себе соціальним оточенням; відповідати за результати власної праці; прищеплювати своїм ровесникам любов до праці; намагатися самостійно формувати початкове рішення про вибір майбутньої професії.

Провідні вікові новоутворення: співпереживання; естетичні почуття; емоційна урівноваженість; самоконтроль; професійний інтерес.

Розділ 5. Духовне виховання

Мета. Зміцнювати в учнів довільну регуляцію дій та вчинків як необхідних умов формування свідомого ставлення до себе й навколишньої дійсності.

АВТОРСЬКА ПРОГРАМА

Ключові слова: довільність, духовність, милосердя, мистецтво, православ'я, поведінка, свідомість.

№ / п	Зміст	Клас / Час проведення
1	2	3
1	Бесіда "Добре працюватимеш, то й добре буде"	1 клас / вересень
2	Азбука мудрості "Любов і ніжність"	2 клас / вересень
3	Ранок "Краса Божого лугу"	2 клас / жовтень
4	Усний журнал "Земля – Боже творіння"	1 клас / жовтень
5	Міні-твір "Любов і добро – це скарби небес"	2 (3-й) клас / листопад
6	Православні свята	1 клас / листопад
7	КТС "Буду гідним завжди і всюди, щоб нести Вам радість, люди!"	2 клас / листопад
8	Інформаційний бюлетень "Про святі ікони"	3 клас / листопад
9	Фотовиставка "Цінності моєї родини"	4 клас / листопад
10	Групово ігрова програма "Прощення, або як навчитись прощати?"	3 клас / грудень
11	Учнівська газета "Десять заповідей людяності"	3 клас / грудень
12	Година-роздум "Фізична краса – не постійна, моральна – відносна, а духовна краса – вічна!"	3 (4) клас / грудень
13	Практична робота "У добрі справи ти вклади своє прекрасне"	4 клас / грудень
14	Рольова гра "Добро і зло"	4 клас / січень
15	Виготовлення пам'ятки "Золоте правило душі"	1 клас / лютий
16	Вікторина "Совість і любов маленьких сердець"	4 клас / лютий

1	2	3
17	Дослідницька діяльність "Щедрість людського серця"	2 клас / березень
18	Активний діалог "Милосердя"	3 клас / квітень
19	Лист до матері "Сила любові"	4 клас / квітень
20	Художня галерея "Духовність і мистецтво"	4 клас / травень

Провідні очікувані компетенції:

1. **Знання.** Родинні, громадянські й загальнолюдські цінності; сімейні ідеали; православні свята свого народу; гармонійне співіснування людей різних країн з різними світоглядами і таке ж співіснування людини з навколишнім природним середовищем; духовне відродження нації, народу; феномен "чуйної людини" і власне особистісне становлення та самовдосконалення.

2. **Уміння.** Успішно співпрацювати з іншими людьми, у мікрогрупах і колективі; дотримуватись духовних вимог суспільства; самовдосконалюватися на духовних взірцях; поважати людей, допомагати, дбати про них; обирати доцільні ситуації спілкування та спільної діяльності; пропонувати й приймати допомогу; розуміти настрій, потреби, особливості поведінки соціального оточення (передусім – найближчого); бути толерантними і справедливими.

Провідні вікові новоутворення: системний образ власного духовного "Я" або конкретизовані уявлення про себе та своє місце у взаєминах; громадянська ідентифікація; домінуючі моральні почуття (передусім – почуття персональної відповідальності); базові механізми взаєморозуміння (психологічний обмін, навіювання, наслідування, референтність); структурні компоненти характеру (ставлення до себе та найближчого соціального оточення).

Закінчення буде.

ПІВСТОЛІТТЯ РАЗОМ. ЯК ЦЕ БУЛО

Із золотим ювілеєм!

Вітаємо творчий колектив і читачів журналу "Початкова школа" з 50-ю річницею його заснування.

Кожний, хто опікується питаннями освіти, погодиться, що без наукового обґрунтування й усебічного фахового обговорення нагальних проблем на освітянській ниві неможливе їх ефективне розв'язання.

Ваш запис робить вагомий внесок у реформування й розвиток освіти, допомагає втілювати в практику нові ідеї та передові досягнення педагогів, завжди тримає руку на пульсі найважливіших подій і змін у початковій школі.

Ви постійно розширюєте наші професійні горизонти: збираєте і доносите до педагогів методичний матеріал, нові нормативні документи, знайомите з інноваційними ідеями й технологіями, цікавими формами роботи.

Хочемо висловити велику подяку за можливість друкуватися на сторінках вашого журналу. Адже саме тут ми могли поділитися з педагогічною громадськістю України досвідом роботи з вивчення

курсу українознавства за вибором для 1–4 класів "Я люблю Україну" (науковий керівник проекту – доцент кафедри української мови та методики навчання М. І. Чабайовська, рецензент – доктор педагогічних наук, професор О. В. Матвієнко: НПУ імені М. П. Драгоманова), а також взяти участь у конкурсі "Мій творчий проект", що проходив з ініціативи редакції під керівництвом головного редактора журналу – кандидата педагогічних наук, заслуженого працівника народної освіти України Алли Максимівни Лук'янець.

Зичимо вам безмежного людського щастя, міцного здоров'я, родинного тепла, благополуччя, оптимізму, миру, любові, творчих успіхів, натхнення у втіленні в життя ідей Нової української школи. Нехай здійсняться всі ваші мрії та бажання!

Наталія ОМЕЛЬЧЕНКО,

Віра СИНІЛЬНИК,

вчителі початкових класів НВК "Гімназія – ЗНЗ І ступеня м. Обухова ім. Володимира Мельника",
вчителі вищої категорії, вчителі-методисти